

บทความวิจัย

การพัฒนดัชนีสวัสดิภาพความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*

The Development of Indicators for Measuring Well-Being of Individuals Living in the area of Local Administration Organizations

ธารุณี จงอุดมการณ์ RN, PhD (Nursing)** และคณะ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนดัชนีสวัสดิภาพความอยู่ดีมีสุขของประชาชนที่อยู่ภายใต้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล มีผลการดำเนินการที่สรุปได้ ดังนี้

ผลการวิจัย ระยะที่ 1 ปีงบประมาณ 2550 ได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ทบทวนวรรณกรรมและสร้างกรอบแนวคิดและร่างดัชนีสวัสดิภาพความอยู่ดีมีสุข 2) วิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาของผู้ทรงคุณวุฒิ (Index of Item Objective Congruence- IOC) แล้วปรับปรุงแบบประเมินฯ 3) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือครั้งที่ 1 4) หาค่าความตรงและความเหมาะสมทางภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งทำงานด้านการพัฒนาความอยู่ดีมีสุขของประชาชน 5) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือดัชนีสวัสดิภาพฯ ครั้งที่ 2 6) สร้างแบบประเมินดัชนีสวัสดิภาพความอยู่ดีมีสุขฉบับนำไปทดลองใช้

ผลการดำเนินการวิจัย ระยะที่ 2 ปีงบประมาณ 2551 ด้วยการนำแบบประเมินที่พัฒนาในระยะที่ 1 ไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนครอบครัว

9 ตำบล มีประชากรรวม 14,194 ครอบครัว มีกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้จากวิธีการสุ่มแบบมีระบบจำนวน 3,824 ครอบครัว แล้ววิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างและความหมายในการวัดด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบแบบสวัสดิภาพความอยู่ดีมีสุขของประชาชนฯ โดยการศึกษาเมตริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร 45 ตัวแปร จาก 4 องค์ประกอบ แยกองค์ประกอบขั้นต้นโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก แล้วทำการหมุนแกนองค์ประกอบแบบออร์โธโกนอล โดยวิธีแวนแมกซ์แล้วคัดเลือกตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบ > 0.40 และองค์ประกอบที่มีมากกว่า 3 ตัวแปรไว้สุดท้ายได้ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเป็น 6 องค์ประกอบ มี 38 ตัวแปร คือ 1) การสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน 2) การมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) ความมั่นคงในการดำรงชีวิตส่วนบุคคล 4) การมีสุขภาวะแบบองค์รวม 5) ความมั่นคงทางชีวิตในครอบครัวและชุมชน และ 6) ความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ

คำสำคัญ : การพัฒนดัชนีสวัสดิภาพความอยู่ดีมีสุข
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

* ได้รับทุนสนับสนุนจากทุนอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2550 และ 2551

** รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** ผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วย 1) เขียวลักษณ์ คำชา 2) สุนทรี แจ่มแสง 3) ประยูร บุญช่วย 4) วรพงษ์ วงศ์ใหญ่ 5) คิวมินทร์ ศิริอนันต์ทรัพย์ 6) อุไรรัตน์ บุตรตะกะ 7) ปิยะนุช ทองมี 8) ชนินทร์ นามเกลี้ยง 9) เกษราภรณ์ คลังแสง

Abstract

This research was aimed to develop a tool to measure the well-being and quality of life of people who live within the areas of responsibility of the sub-district government organizations. Nine sub-district government organizations participated in the project. The sample population for this study was recruited from representatives of the 14,194 families who live within the sub-districts. The method of systematic random sampling was used to select representatives from the population, and a total of 3,824 people were recruited. The results of the operation during the years 2007 and 2008, with the results from the operation were as follow:

Research results of phase I was conducted during the budget year of 2007. The instruments was developed as the followings: 1) A literature review concerning building the conceptual framework and outline of the indicators concerned with well-being of people under responsibility of the sub-district government organizations was conducted. 2) Analysis for content validity by finding the relative value of Index of items Objective Congruence (IOC) from the information obtained through the subject matter experts was obtained. 3) The first round of Analysis to find the Reliability value of the instruments was conducted. 4) A peer review for an appropriate language was conducted by subject matter experts who worked in the following fields concerned with well-being. 5) The second round of Analysis to find the Reliability value of the instruments was conducted. Reliability of the instrument was determined using the internal consistency method, and internal correlation was found by using Cronbach's Alpha Coefficient method (at the level of 0.86).

The phase II of the study was conducted during the budget year of 2008 by carrying on within the samples in 9 sub-districts. Factor analysis of the 45 variables from the 4 factors on the indicator assessment

form of well-being and quality of life of the population was done using a correlation matrix method, and then using the Orthogonal rotation method with Varimax. The variables with value at 0.4 and above were selected. In addition, the factors that contain more than three variables were also selected. Finally, the left 38 items for assessment, listed under 6 factors were remained. These were: 1) Continuing the performance of traditions and good relationships in the community 2) Having and immobilizability the resources and the environment 3) Having individual security 4) Having a healthy lifestyle 5) Having security in their family and the community life, And 6) Having safety from the bad environment and poisonous elements.

Keywords : development of tool, measuring, quality of life, well-being, community organizations, local governments

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554¹ (หน้า 65-80) ซึ่งเป็นแผนแม่บทในการชี้แนะการพัฒนาประเทศชาติให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญให้มีการจัดการพัฒนาต่อยอดในการใช้ประโยชน์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนให้เข้มแข็งโดยกลุ่มคนที่อยู่ในชนบทซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ และองค์กรที่เป็นผู้ดูแลหลักของคนกลุ่มนี้คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอันได้แก่ เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล แต่อย่างไรก็ดีผลจากการศึกษานำร่องของทีมวิจัยภายใต้โครงการการวิจัยความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนา (Well being in Developing Countries- WeD) ในช่วง พ.ศ. 2547 - 2550 ซึ่งศึกษาในพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเด็นความอยู่ดีมีสุขของประชาชน^{2,3} พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งได้รับการจัดตั้งทั่วประเทศตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 ที่กำหนดให้รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นมีปัญหาและความต้องการดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนและครอบครัวในพื้นที่การดูแลที่สามารถใช้ได้จริงเพื่อชี้ถึงผลลัพธ์ของการทำหน้าที่และประเมินผลการวางแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการขององค์กรในแต่ละปี แม้ว่าในปัจจุบันมีการประเมินหรือวัดผลของการพัฒนาประเทศหรือสังคมโดยใช้เครื่องชี้วัดคือ รายได้ประชาชาติ (GDP) เป็นเกณฑ์ แต่ก็ไม่สามารถนำมาใช้ในระดับชนบทได้ เนื่องจากเครื่องชี้วัดดังกล่าวเป็นการวัดจากภาพรวมของการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับมหภาค ไม่น่าจะสามารถสะท้อนถึงความอยู่ดีมีสุข คุณภาพสังคม คุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพจิตใจของประชาชนที่แท้จริงได้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 ที่กำหนดว่า “รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และระบบสาธารณสุขปโภค และสาธารณสุขการ ตลอดจนทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” รวมถึงข้อกำหนดของกฎหมายในการด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ระบุไว้ในหมวด 9 รวมทั้งหมด 9 มาตรา คือตั้งแต่มาตราที่ 282 ถึงมาตรา 290⁴ ด้วยเหตุนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะโดยรัฐบาลเป็นผู้ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็นภายในกรอบของกฎหมาย

นอกจากนี้องค์กรปกครองท้องถิ่นต้องมีการปฏิบัติตามกฎหมายให้อำนาจในการถ่ายโอนจากราชการส่วนกลาง และราชการส่วนภูมิภาค กล่าวคือพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้จัดแบ่งกรอบการให้บริการสาธารณะออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านงานส่งเสริมความอยู่ดีมีสุข 3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย 4) ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว 5) ด้านการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ 6) ด้านศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามเจตนารมณ์ แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กระทรวงมหาดไทยจึงได้ร่างแนวทางการเตรียมการเพื่อปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ให้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้มีอำนาจกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการส่งเสริมให้ประชาชนมีความอยู่ดีมีสุขที่ดีขึ้น⁵ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องการเครื่องมือในการช่วยชี้วัดผลสำเร็จของการทำหน้าที่สำคัญเหล่านี้เพื่อการปรับปรุงแก้ไขการวางแผนการดูแลประชากรในพื้นที่ต่อไป

ดังนั้น การศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล จึงเกิดขึ้นตามความต้องการขององค์กรฯ ที่เข้าร่วมโครงการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง และสนองต่อเจตนารมณ์ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 ซึ่งดัชนีชี้วัดที่ศึกษาดังกล่าวสามารถใช้เป็นเครื่องชี้วัดผลลัพธ์ของการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล จะช่วยชี้ถึงผลสำเร็จแห่งการทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น อีกทั้ง

ช่วยชี้แนะการปรับปรุงแก้ไข ประเมินผล และการจัดทำแผนกลยุทธ์ต่อไปในอนาคตได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชากรที่อยู่ภายใต้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล

ขอบเขตการวิจัย: มีขอบเขตในการศึกษาพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนภายใต้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล โดยเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมานี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลเป็นผู้ใช้เครื่องมือ เพื่อการส่งเสริมความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่ โดยศึกษาในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ 9 พื้นที่ คือ พื้นที่ใน 1) ตำบลบ้านดง อำเภอบุรณรัมย์ จังหวัดขอนแก่น 2) ตำบลเวียงไผ่ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย 3) ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ 4) ตำบลพังแดง อำเภอคง จังหวัดสมุทรสาคร 5) ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น 6) ตำบลปามะนาวหวาน อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 7) ตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู 8) ตำบลนาจัว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม และ 9) ตำบลหนองจิก อำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยศึกษาในช่วง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2551

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลมีเครื่องมือสำหรับประเมินความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในเขตความรับผิดชอบ
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลสามารถประเมินความอยู่ดีมีสุขของประชาชน และสามารถนำผลที่ประเมินได้เป็นแนวทางการวางแผนการส่งเสริมความอยู่ดีมีสุขของประชาชนได้

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการประมวลงานการวิจัย เอกสาร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่ สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย โดยภายใต้กรอบแนวคิด “ความอยู่ดีมีสุข” หรือ “well-being” ของประชาชน มีความหมาย

ของความอยู่ดีมีสุขซึ่งสามารถแยกออกเป็น “การอยู่ดี” และ “การมีสุข” ในที่นี้มีความหมายเป็นองค์รวมของความอยู่ดีมีสุขที่หมายรวมถึงความสำเร็จในการทำหน้าที่ (functioning) ที่เชื่อมโยงได้กับมีโอกาสทางเลือกในการดำรงชีวิตและมีความสามารถหรือขีดความสามารถ (capabilities) อันจะนำไปสู่ความสำเร็จซึ่งเชื่อมโยงกับอิสรภาพในการเลือกดำรงชีวิต ฉะนั้น “การมีสุข” หรือ “ความสุข” หรือ “happiness” ความสุขที่ว่านี้จึงเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นผลตามมาของการอยู่ดีหรือของความอยู่ดีมีสุข⁶ นับเป็นเครื่องชี้วัดทางสังคม (social indicator) และเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องชี้วัดความอยู่ดีมีสุข “ความอยู่ดีมีสุข” มีความหมายครอบคลุมทั้งที่เป็นความอยู่ดีมีสุขทางภาวะวิสัย (objective) คือ สภาพเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคม เช่น ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย การมีสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิตที่ดี และความอยู่ดีมีสุขทางอัตวิสัย (subjective) เช่น ความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิต มีการศึกษาอย่างกว้างขวางในแง่ของ “คุณภาพชีวิต” มักเน้นเรื่องสุขภาพเป็นหลัก ในทางนโยบายก็มีคำหลายคำที่ใช้และมีความหมายใกล้เคียงกัน อย่างเช่น คำว่าอยู่เย็นเป็นสุข อยู่ดีมีสุข หรือรวมทั้งความสุขด้วย อย่างเช่นคำว่า อยู่ดีมีสุข ให้มีความหมายครอบคลุมเรื่องเศรษฐกิจ ในขณะที่ อยู่เย็นเป็นสุข เป็นเรื่องของสุขภาพและสังคม เป็นต้น ความอยู่ดีมีสุขได้ยึดกรอบในทางวิชาการ คือ พิจารณาทั้งด้านที่เป็นวัตถุและจิต โดยที่มนุษย์รับรู้ได้ถึงความต้องการในการดำรงชีวิต ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สำคัญสองด้าน ด้านแรกได้แก่ ความต้องการ (needs) ความจำเป็นพื้นฐานทางด้านวัตถุ และความต้องการที่เป็นเชิงโครงสร้างของชีวิต ส่วนด้านที่สองเป็นความจำเป็นทางทรัพยากรที่บุคคลและครอบครัวต้องใช้และหมดไป (dispose) ซึ่งความต้องการเหล่านี้ดำรงอยู่ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละบุคคลครอบครัว^{7,8,9,10}

สำหรับการพัฒนาดัชนีชี้วัดฯ ในประเทศไทยที่ใกล้เคียงกับงานวิจัยนี้ที่ใช้ในโอกาสและพื้นที่เฉพาะซึ่งส่วนใหญ่เป็นการวัดความสุขของบุคคล ดังนี้

1. ดัชนีชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย จัดทำโดย นายแพทย์อภิสิทธิ์ อารังวรานุรักษ์ และคณะ¹¹ ซึ่งศึกษาเชิงคุณภาพเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากภาคประชาชนเน้นหาสาเหตุแห่งทุกข์แล้วแสวงหา
แนวทางการสร้างสุขของประชาชนอย่างยั่งยืนพร้อม ๆ
กับการขยายเครือข่ายการปฏิบัติของปัจเจกโดยชี้ว่า
ความสุขเกิดจากการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน
เชิงจิตวิสัยที่เน้นความสุขของชีวิตเป็นเป้าหมายในการ
ดำเนินชีวิตโดยให้สัมพันธ์กับความรู้สึทางจิตและใจ
เพื่อเป็นการพัฒนาวิธีคิดในการมองความสุข (happiness)
มากกว่าความพอใจ (pleasure) พร้อมทั้งสามารถ
เปลี่ยนความคิด ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สามารถสร้าง
ความอยู่ดีมีสุขมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มี
ความสุขเพิ่มขึ้น ผลการศึกษาสรุปประเด็นของ
องค์ประกอบความสุขเป็น 8 หมวด คือ 1) การมีหลัก
ประกันในชีวิต 2) การมีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง
3) การมีครอบครัวที่อบอุ่น 4) การมีชุมชน 5) การมี
สิ่งแวดล้อมที่ดี 6) การมีอิสรภาพ 7) การมีความ
ภาคภูมิใจ 8) การเข้าถึงธรรมะด้วยการอยู่ร่วมกัน

2. ดัชนีชี้วัดความสุข จัดทำโดยสถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม¹² จัดทำโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ
ในการวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่
(กาญจนบุรี และชัยนาท) และนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์
จัดทำดัชนีชี้วัดเชิงปริมาณ จากนั้นใช้วิธี future search
ค้นหาสิ่งที่ทำให้คนมีความสุขในระดับชุมชนเป็นดัชนี
ความสุข นอกจากนี้กำลังสร้างดัชนีครอบครัวมีสุข
โดยพิจารณาจำแนกตามประเภทครอบครัว คือ ครอบครัว
ที่มีความสมบูรณ์ ครอบครัวที่อยู่กับเครือญาติไม่ได้อยู่
กับพ่อแม่ และครอบครัวหย่าร้าง เป็นต้น

3. ดัชนีชี้วัดโครงการชุมชนเป็นสุขภาคอีสาน
จัดทำโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพและมูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนา
คุณภาพชีวิตที่ดี จังหวัดขอนแก่น มีกรอบแนวคิด
จากการใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ อริยสัจสี่
และอปริหานิยธรรม โดยการให้สุขภาวะทั้งทางกาย
ใจ สังคม ปัญญาเป็นตัวตั้ง และนำหลักเศรษฐกิจ
พอเพียงมาใช้ในการหาทางเลือก และเป็นแผนปฏิบัติ
ในการดับทุกข์ โดยมีองค์ประกอบดัชนี 8 หมวด
คือ 1) หลักประกันในชีวิต 2) ร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง
3) ครอบครัวที่อบอุ่น 4) ชุมชนเข้มแข็ง 5) สิ่งแวดล้อมที่ดี
6) ความภาคภูมิใจ 7) มีอิสรภาพ 8) การอยู่ร่วมกัน
อย่างสมดุล^{5,11,12}

จากผลการศึกษาอย่างต่อเนื่องของคณะผู้วิจัย
ในโครงการ Well being in Developing Countries (WeD)
ตั้งแต่ พ.ศ. 2546¹³ และผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ²
นำไปสู่การประมวลผลสู่การศึกษาความอยู่ดีมีสุข
ในชุมชนอีสานที่สังเคราะห์ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขและ
การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาดัชนีชี้วัด
ความอยู่ดีมีสุข ซึ่งสนับสนุนทุนการวิจัยโดยมูลนิธิ
เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกับนักวิจัย
ไทบ้าน จำนวน 35 คน เพื่อสังเคราะห์ดัชนีชี้วัดความ
อยู่ดีมีสุข หรือความอยู่ดีมีสุขที่ได้ผลการศึกษาที่
สังเคราะห์ดัชนีชี้วัดได้เป็น 47 ประเด็นย่อยและได้ผ่าน
การทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่าง 300 คน ซึ่งในที่สุด
แบ่งปัจจัยได้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม 2) ด้าน
เศรษฐกิจ 3) ด้านสุขภาพ และ 4) ด้านสังคม⁸ จากนั้น
งานวิจัยได้นำผลการศึกษาดังกล่าวเป็นกรอบนำเข้าสู่
การศึกษาเพื่อวัดความอยู่ดีมีสุขโดยวัดทั้งในระดับบุคคล
ระดับครอบครัวหรือครัวเรือน และระดับชุมชน

นิยามศัพท์การวิจัย

1. ดัชนีชี้วัด หมายถึง มาตรวัดซึ่งเป็นตัวแปร
ที่ใช้วัดเพื่อให้ค่าหรือคุณลักษณะซึ่งบ่งชี้สถานการณ์
หรือสะท้อนการดำเนินงานตามเป้าหมายของหน่วยงาน
หรือองค์กรต่อประเด็นเรื่องความอยู่ดีมีสุขในระดับบุคคล
ครอบครัว และ ชุมชน

2. ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข หมายถึง มาตรหรือ
ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขซึ่งมีองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่
1) ด้านสิ่งแวดล้อม 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสุขภาพ
4) ด้านสังคมวัฒนธรรม ของประชาชน ครอบครัว
และชุมชนในพื้นที่ตำบลที่เข้าร่วมโครงการ 9 ตำบล

3. ความอยู่ดีมีสุข หมายถึง สภาวะองค์รวม
ในด้านนั้นๆ ที่เอื้ออำนวยให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน
สามารถบรรลุในสิ่งที่ต้องการได้

วิธีการวิจัย: การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย
(descriptive research) เชิงระเบียบวิธีเพื่อพัฒนาเครื่องมือ
(methodological and instrument developmental)¹⁴
การวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550
และ 2551 มีการดำเนินการวิจัยคือ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่เป็นตัวแทนของครอบครัวซึ่งมีภูมิลำเนาในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการฯ 9 ตำบล ได้แก่ 1) ตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งหมด 2,157 ครอบครัว 2) ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย จำนวนทั้งหมด 924 ครอบครัว 3) ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ จำนวนทั้งหมด 1,442 ครอบครัว 4) ตำบลพังแดง อำเภอคง จังหวัดมุกดาหาร จำนวนทั้งหมด 1,105 ครอบครัว 5) ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งหมด 2,132 ครอบครัว 6) ตำบลป่ามะนาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งหมด 1,415 ครอบครัว 7) ตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวนทั้งหมด 2,110 ครอบครัว 8) ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม จำนวนทั้งหมด 1,339 ครอบครัว และ 9) ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งหมด 1,570 ครอบครัว รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 14,194 ครอบครัว

กลุ่มตัวอย่าง

การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการต้องการให้ข้อมูลที่ได้อาจเป็นตัวแทนของพื้นที่ได้ และตัวแปรที่วัดเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจึงได้มาจากการคำนวณด้วยสูตรที่ใช้ในการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากร^{15,16} คือ

$$n = \frac{Z_{\alpha/2}^2 \sigma^2}{d^2}$$

$Z_{\alpha/2}$ = แทนคะแนนมาตรฐาน ณ ระดับช่วงความเชื่อมั่น หรือระดับนัยสำคัญที่เบี่ยงเบนได้สองด้าน ถ้าให้ระดับความเชื่อมั่น 95% จะคำนวณค่า $Z_{\alpha/2}$ ได้

$$Z_{0.5/2} = 1.96$$

σ^2 = แทนความแปรปรวนของประชากร ถ้าไม่ทราบค่าใช้ ค่าประมาณความแปรปรวน

$$(S^2) = \text{ของกลุ่มตัวอย่างเมืองเลย (S.D) เดิม} \\ = 0.538$$

$$d^2 = \text{แทนขอบเขตความคลาดเคลื่อนของค่าประมาณ ในที่นี้ } d = +0.5$$

$$n = \frac{0.53^2 \times 1.96^2}{0.05^2}$$

$n = 431.64$ คน คิดเป็น 432 คน ต่อ พื้นที่และเมื่อรวม 9 พื้นที่แล้ว มีจำนวนมากพอสำหรับการวิเคราะห์ห้อยค์ประกอบ จากนั้นแต่ละพื้นที่ได้สุ่มแบบมีระบบ (systematic random sampling) เพื่อตัวอย่างที่ได้จะกระจายไปทั้งประชากร มีขั้นตอนดังนี้ 1) กำหนดช่วงการสุ่ม (sampling interval) $K = N/n$ 2) เมื่อ N แทนจำนวนครอบครัวทั้งหมดในแต่ละพื้นที่ 3) n คือขนาดกลุ่มตัวอย่าง เช่น ตัวอย่างการแทนค่าที่ตำบลพังแดง แทนค่า ดังนี้

$$k = \frac{1105}{432} = \sim 3$$

จากนั้นเลือกจุดเริ่มต้น (random start) โดยจับฉลากระหว่าง 1 ถึง 3 จุดเริ่มต้นที่จับฉลากได้ในการวิจัยครั้งนี้คือ 1 เรียงลำดับบ้านเลขที่ของแต่ละหมู่บ้านจากหมู่บ้านที่ 1 ถึงหมู่บ้านที่ 8 กำหนดตัวอย่างที่ถูกเลือกจากบ้านเลขที่ 1, 1+3, 1+2(3)....1+ (432-1)3

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นตัวแทนครอบครัวที่อยู่ในเขตตำบล 9 ตำบลดังกล่าวรวมทั้งสิ้น 3,824 คน ซึ่งได้จากวิธีการสุ่มแบบมีระบบ²⁷ ตำบลละ 424 - 432 ครอบครัวตามข้อจำกัดของบางพื้นที่ที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ 432 ครอบครัวตามที่กำหนด แต่ไม่มีผลกระทบต่อภาพรวมการศึกษาทั้งหมด

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ระยะที่ 1 การพัฒนาเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินการ¹⁸⁻²² ดังนี้

ก. ทบทวนวรรณกรรมและสร้างกรอบแนวคิดและร่างดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขประชากรในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลโดยมีบุคลากรในพื้นที่มีส่วนร่วม ได้แบบร่างซึ่งผู้ร่วมวิจัยให้นำผลการ

ศึกษาของบัวพันธุ์ พรหมพักพิงมาดัดแปลง⁸ และทดลองใช้

ข. วิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาของผู้ทรงคุณวุฒิ (Index of Item Objective Congruence- IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่เป้าหมายซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในองค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ รวม 54 คน แล้วปรับปรุงแบบประเมิน

ค. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือครั้งที่ 1 จากการทดลองใช้ในพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายกับพื้นที่ในโครงการวิจัยฯ ที่ตำบลสองดาว อำเภอสองดาว จ.สกลนคร แล้วพบว่าค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยรวมทั้งฉบับได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 และปรับปรุงรายข้อที่ได้ค่าน้อยกว่า 0.7

ง. หาค่าความตรงและความเหมาะสมทางภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งทำงานด้านการพัฒนาความอยู่ดีมีสุขของประชาชนด้านสุขภาพอีกจำนวน 5 ท่านประกอบด้วย 1) แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยความอยู่ดีมีสุข 2) อาจารย์ทางการสาธารณสุขผู้เชี่ยวชาญการวิจัยความอยู่ดีมีสุข 3) พยาบาลผู้ทำงานในพื้นที่ และ 4) อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยความอยู่ดีมีสุข แล้วปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ฯ

จ. วิเคราะห์หาความเที่ยง ของดัชนีชี้วัดฯ ครั้งที่ 2 จากการทดลองใช้กับครอบครัวจำนวน 30 ครอบครัวในพื้นที่ลักษณะคล้ายคลึงกันตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้การหาความคงที่ภายใน หาค่าความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง แบบสัมภาษณ์ความอยู่ดีมีสุขฯ โดยรวมเท่ากับ 0.86

ง. สร้างรูปแบบประเมินดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขฉบับนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างใน⁹ ตำบลที่ร่วมโครงการฯ โดยมีองค์ประกอบและประเด็นการชี้วัดความอยู่ดีมีสุขฯ ที่นำเข้าสู่การทดลองใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างโดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ส่วน ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และครอบครัว จำนวน 34 ข้อ และ 2) แบบประเมินดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว จำนวน 45 ข้อ

ระยะที่ 2 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมือโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างแบบประเมินดัชนีชี้วัดที่พัฒนาในระยะที่ 1 ทดลองใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนครอบครัว 9 ตำบล จำนวน 3,824 ครอบครัว แล้ววิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างและความหมายในการวัดโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis)²³⁻³³ จากนั้นสรุปเป็นแบบประเมินดัชนีชี้วัดฯ ที่ได้ พร้อมทั้งจัดทำคู่มือในการใช้แบบประเมินดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขฯ มีผลการวิเคราะห์องค์ประกอบแบบชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการวิเคราะห์ผลของการทดสอบของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้าง

ทั้งนี้ มีหลักการใช้เทคนิคการจับกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ไว้ในกลุ่ม หรือ Factors เดียวกัน โดยตัวแปรที่อยู่ใน factor เดียวกันจะมีความสัมพันธ์กันมาก โดยความสัมพันธ์นั้นอาจจะเป็นไปในทางบวก (ไปในทางเดียวกัน) หรือ ทิศทางลบ (ในทิศตรงข้ามกัน) ก็ได้ ส่วนตัวแปรที่อยู่คนละ factors จะไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือ สัมพันธ์กันน้อยมาก ในวิจัยเรื่องนี้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) เนื่องจากชุดของเครื่องมือได้ผ่านการพัฒนาและตรวจสอบมาแล้วระดับหนึ่งที่จังหวัดเลย^{8,23-33}

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบแบบดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชากรฯ โดยการศึกษาเมตริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation matrix) ของตัวแปร 45 ตัวแปร จาก 4 องค์ประกอบ แยกองค์ประกอบขั้นต้นโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก แล้วทำการหมุนแกนองค์ประกอบแบบออร์โธโกนอลโดยวิธีแวนแมกซ์²³⁻³³ มีลำดับการนำเสนอ คือ

ผลการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ตาม ข้อตกลง ของสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ

การทดสอบเมตริกซ์เอกลักษณ์ (identity matrix) ด้วยการใช้สถิติทดสอบของบาร์เลท (Bartlett's test of sphericity) เพื่อทดสอบสมมุติฐาน (H_0 : ตัวแปรต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์กัน และ H_1 : ตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์กัน) ผลการทดสอบได้ค่าการแจกแจงโดยประมาณ chi square = 98588.331 และได้ค่า Sig. = 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธ H_0 นั่นคือ ตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์กันจึงใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบได้ หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการพิจารณาที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.05 ($p \leq 0.05$) ซึ่งแสดงว่าเมตริกซ์สหสัมพันธ์ของประชากรไม่เป็นเมตริกซ์เอกลักษณ์ และเมตริกซ์

สหสัมพันธ์นั้นมีความเหมาะสมที่จะใช้วิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้²⁸ ดังตารางข้างล่างนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้หาค่าไคเซอร์ เมเยอร์ ออลกิน (The Kaiser-Meyer-Olkin - KMO) ซึ่งใช้วัดความเหมาะสมของข้อมูลในที่นี้ได้ค่า 0.976 ซึ่งมากกว่า 0.5 และเข้าใกล้ 1 อันเป็นดัชนีเปรียบเทียบขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่สังเกตได้ และขนาดของสหสัมพันธ์พาร์เทียล (partial correlation) ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่ เมื่อขจัดความแปรปรวนของตัวแปรอื่นๆ ออกไปแล้วว่ามีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือไม่ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ค่า 0.976 จึงสรุปได้ว่าข้อมูลที่มีอยู่มีความเหมาะสมในการใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบได้²³⁻³³ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดง KOM และ Bartlett's Test ขององค์ประกอบหลัก (N = 3,824)

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	0.976
Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square	98588.331
df	990
sig	0.00

จากผลของการหาค่า communalities ของข้อมูล ซึ่งเป็นค่าสัดส่วนของค่าแปรปรวนของตัวแปรที่สามารถอธิบายได้โดย common factor ถ้า communalities = 0 แสดงว่า common factor ไม่สามารถอธิบาย ความแปรปรวนของตัวแปร แต่ถ้าค่า communalities = 1 แสดงว่า common factor สามารถใช้อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรได้ทั้งหมดจากตารางที่ 2 ค่า initial communalities จากวิธี principal component ของตัวแปรทุกตัวเป็น 1 ซึ่งในตอนเริ่มต้นยังไม่ได้ทำการรวมตัวแปรต่างๆ ไว้ใน factor ส่วนค่า extraction communities เป็นค่า community ของตัวแปรหลังจากที่ได้สกัดปัจจัยแล้วจะพบว่าค่า extraction communities ของตัวแปรซึมซับมีค่าต่ำสุดเป็น 0.450 และสูงสุดเป็น 0.841

ส่วนผลการวิเคราะห์หาค่า total eigenvalues (eigenvalue = λ) ซึ่งหมายถึงค่าความแปรปรวนทั้งหมดในตัวแปรเดิมที่สามารถอธิบายได้²³⁻³³ ทั้งนี้เราเลือกเฉพาะองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (eigenvalues) มากกว่า 1 ซึ่งมีเพียง 7 factors เท่านั้นโดย factor ที่ 1 มีลำดับความสำคัญสูงสุดเนื่องจากสามารถอธิบายความแปรปรวนหรือความผันแปรของข้อมูลได้มากที่สุดเป็นร้อยละ 17.798 (ดูตารางที่ 2)

ทั้งนี้ ค่าร้อยละของ Valiance ที่ได้ซึ่งหมายถึงค่าร้อยละของแต่ละ factor ที่สามารถอธิบายความแปรปรวนหรือ ความผันแปรได้ ในที่นี้ factor ที่ 1 อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 39.551 ส่วนค่า cumulative% หมายถึงผลบวกสะสมของร้อยละ Valiance ในที่นี้ Factor

ที่ 1 อธิบายผลบวกสะสมของความแปรปรวนได้ร้อยละ 39.551 และ factor ที่ 2 อธิบายผลบวกสะสมของความแปรปรวนได้ร้อยละ 44.797 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์หาค่า extraction sums of squared loading โดยวิธี principal component ค่า initial eigenvalues ในคอลัมน์แรกและค่า extraction sums of squared loading ให้ค่าเท่ากันและแสดงผลเฉพาะ factor ที่มีค่า eigenvalues มากกว่า 1 ส่วนช่อง rotation sums

of squared loading ได้ค่าของ Factor ต่างๆ เมื่อทำการหมุนแกนปัจจัยในลักษณะที่ปัจจัยต่างๆ ยังคงตั้งฉากกัน หรือ เป็นอิสระกันในที่นี้เลือกการหมุนแกนด้วยวิธี varimax เพื่อให้ผลรวมความแปรปรวนของน้ำหนักองค์ประกอบในกลุ่มที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าสูงสุด ทำให้แต่ละองค์ประกอบแยกออกจากกันชัดเจนขึ้น (ดูตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงค่า total variance explained ของข้อมูล (N = 3,824)

component	initial eigenvalues			extraction sums of squared loading			rotation sums of squared loading		
	total	% of variance	cumulative %	total	% of variance	cumulative %	total	% of variance	cumulative %
1	17.798	39.551	39.551	17.798	39.551	39.551	6.039	13.420	13.420
2	2.361	5.247	44.797	2.361	5.247	44.797	5.352	11.894	25.314
3	2.212	4.915	49.713	2.212	4.915	49.713	5.037	11.193	36.507
4	1.784	3.965	53.678	1.784	3.965	53.678	4.521	10.047	46.555
5	1.262	2.805	56.483	1.262	2.805	56.483	2.515	5.588	52.143
6	1.101	2.447	58.930	1.101	2.447	58.930	2.280	5.066	57.209
7	1.039	2.310	61.239	1.039	2.310	61.239	1.814	4.030	61.239
	⋮	⋮	⋮	⋮					
45	.194	.432	100.00						

ผลของการทดสอบโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างองค์ประกอบของดัชนีชีวิต หรือ ดัชนีชีวิต ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ

จากข้อสรุปเกี่ยวกับข้อบ่งชี้ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่ส่วนการบริหารองค์การส่วนตำบลซึ่งผู้วิจัยได้จากการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และประชากรในส่วนการบริหารองค์การส่วนตำบล ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบที่ 1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม จำนวน 12 ข้อ 2) องค์ประกอบที่ 2 ด้านเศรษฐกิจ จำนวน 14 ข้อ 3) องค์ประกอบที่ 3 ด้านสุขภาพและความมั่นคงในชีวิต จำนวน 8 ข้อ 4) องค์ประกอบที่ 4 ด้านสังคม จำนวน 11 ข้อ รวมทั้งสิ้น 45 ข้อ หลังปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ตามที่ให้รายละเอียดไว้ในข้างต้นบทแล้วได้ผลดังนี้

ก. การวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (principal component analysis) และหมุนแกนแบบออร์โธโกนอล (orthogonal) ด้วยวิธีแวนแมกซ์ (varimax)

หลังการวิเคราะห์ขั้นต้นได้ผลลัพธ์เป็น factor loading โดยวิธีการสกัดองค์ประกอบ component matrix โดยใช้เทคนิค principal component analysis พบว่าค่า factor loading ในแต่ละ factor ยังมีค่าใกล้เคียงกัน จึงต้องมีการหมุนแกนต่อด้วยวิธี varimax เพื่อให้ค่าของ factor loading แตกต่างกันชัดเจนมากขึ้น²³⁻³³

หลังจากนั้นหมุนแกนได้ผลการหมุนแกนแสดงค่าผลลัพธ์ rotated component matrix ซึ่งสกัดด้วยวิธี principal component analysis หมุนแกนด้วยวิธี varimax with kaiser normalization ทำให้ค่าของ factor loading แตกต่างกันชัดเจนมากขึ้น ช่วยในการพิจารณาจัดกลุ่มตัวแปรว่าควรอยู่ใน factor ใด และผลการวิเคราะห์สามารถนำมาสร้างคะแนนปัจจัยได้

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากการวิเคราะห์ พบว่าเมื่อหมุนแกนด้วยวิธี varimax แล้วสามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบได้ และเมื่อกำหนดให้ค่า factor loading ให้มากกว่า 0.5 ขึ้นมา จึงตัดค่าที่ต่ำกว่า 0.5 ออก ส่วนการพิจารณาว่าตัวแปรใดควรอยู่ใน factor ใดนั้น จะพิจารณาจากค่า factor loading ถ้าค่า factor loading ของตัวแปรใน factor ใดมีค่ามาก (เข้าสู่ +1 หรือ -1)

และของ factor อื่นๆ มีค่า factor loading ต่ำ (เข้าสู่ศูนย์) ดำเนินการจัดตัวแปรให้อยู่ใน factor ที่มีค่าอื่นๆ ที่มีค่า factor loading สูง และสามารถสรุปการจัดองค์ประกอบได้ตามตารางที่ 3

จากการวิเคราะห์ได้ components ที่คลุ่มเครือ 7 ข้อ components คือ มีค่าน้ำหนักตัวประกอบสูงในสององค์ประกอบขึ้นไปและมีค่าไม่ถึง 0.50 บนองค์ประกอบใดเลย แสดงว่า components แต่ละตัวมีน้ำหนักองค์ประกอบที่เฉพาะและองค์ประกอบคลาดเคลื่อนของตนเองต่ำ จึงตัด components ทั้ง 5 ข้อออก และตัดไว้เฉพาะองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (eigen value) มากกว่า 1.0 และมี components ตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไป ได้จำนวน 6 องค์ประกอบ

ในที่สุดผลการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (principal component analysis- PC) และหมุนแกนโดยวิธีแวนริแมกซ์ (varimax) ได้องค์ประกอบเป็น 6 องค์ประกอบ หรือปัจจัยโดยแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรที่รวมกันใหม่ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการค่าน้ำหนักองค์ประกอบของดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย หลังการวิเคราะห์และหมุนแกนใหม่ (N = 3,824) (ดูรายละเอียดในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์)³⁴

องค์ประกอบ (factors)	น้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading)
องค์ประกอบที่ 1 ด้านการสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน (มี 8 ข้อ)	0.582 – 0.755
องค์ประกอบที่ 2 ด้านการมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี (มี 9 ข้อ)	0.525 - 0.765
องค์ประกอบที่ 3 ด้านความมั่นคงในการดำรงชีวิตส่วนบุคคล (มี 8 ข้อ)	0.503 - 0.633
องค์ประกอบที่ 4 ด้านการมีสุขภาพแบบองค์รวม (มี 7 ข้อ)	0.557 - 0.651
องค์ประกอบที่ 5 ด้านความมั่นคงทางชีวิตในครอบครัวและชุมชน (มี 3 ข้อ)	0.800 - 0.874
องค์ประกอบที่ 6 ด้านความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ (มี 3 ข้อ)	0.592 - 0.743
องค์ประกอบที่ 7 ด้านความมั่นคงทางทรัพย์สิน (มี 2 ข้อ)*	0.608 - 0.608

* ถูกตัดออกเนื่องจากมี 2 ตัวแปร จึงเหลือ 6 องค์ประกอบ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือแบบประเมินดัชนีชี้วัดฯ ให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตามหลักวิชาการอย่างเคร่งครัด แล้วได้ผลการทดลองใช้ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขฯ ตามการรับรู้ของผู้ตอบดัชนีประเมินดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนซึ่งเป็นตัวแทนของครอบครัวที่นำเข้าสู่การทดลองใช้ มี 4 องค์ประกอบ มี 45 ข้อ ในที่สุดเมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเสร็จแล้วได้ผลลัพธ์เป็น 6 องค์ประกอบ มี 38 ข้อที่ได้ค่าน้ำหนัก factor loading เกิน 0.50 โดยประเด็นที่มีค่าน้ำหนักต่ำกว่า 0.50 และถูกตัดออกรวม 7 ข้อ³⁴

การศึกษาการวิจัยเพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนที่อยู่ภายใต้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลนั้นนับเป็นการศึกษาครั้งแรกในประเทศไทยนับแต่การมีนโยบายการกระจายปกครองของรัฐบาลไทย เพื่อสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลมีเครื่องมือในการประเมินผลการบริหารจัดการการให้บริการแก่ประชาชนในความรับผิดชอบ ผลการศึกษาดัชนีชี้วัดครั้งนี้วัดความอยู่ดีมีสุขทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชนที่อาศัยอยู่ตามการรับรู้ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนของครอบครัวที่ได้จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างดัชนีชี้วัดฯ ที่ได้จึงมีความแตกต่างจากแบบประเมินอื่นๆ ที่เคยมีมาในประเทศไทยซึ่งเป็นการศึกษาในมิติคุณภาพชีวิตหรือความอยู่ดีมีสุขของบุคคล^{11,12,14,35,36} ผลการศึกษาความอยู่ดีมีสุขที่ผ่านมา มีข้อค้นพบที่คล้ายคลึงกับงานการวิจัยครั้งนี้ แต่ขาดมิติด้านการจัดการในความเป็นชุมชนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เช่น มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ดี ด้านสังคมที่ดี ด้านครอบครัวที่ดี ด้านสุขภาพที่ดีและมีหลักประกัน และด้านการศึกษา โดยผลการศึกษาในงานวิจัยนี้มีองค์ประกอบที่ต้องการการดูแลจากองค์กรการปกครองในพื้นที่ 6 องค์ประกอบ คือ 1) การสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน 2) การมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) ความมั่นคงในการดำรงชีวิต (การมีเงิน อาหาร ที่ดิน และที่อยู่อาศัย) 4) การมีสุขภาพแบบองค์รวม 5) ความมั่นคงทางชีวิตในครอบครัวและชุมชน และ 6) ความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ ใน 6 องค์ประกอบ

ที่ได้นี้ดูเหมือนว่าเป็นประเด็นที่เน้นผลลัพธ์สุดท้ายที่ประชาชนต้องการให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการให้เกิดความอยู่ดีมีสุขฯ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประเด็น 7 ประเด็นที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบต่ำกว่า 0.5 จึงเป็นปัจจัยที่ผู้ตอบมองเห็นว่านอกเหนือจากการควบคุม หรือ เป็นประเด็นที่ยังไม่รับด้านตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง หรือมีความเป็นไปได้ในการทำให้ปัจจัยนั้นๆ เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรมีการพัฒนาเครื่องมือนี้ต่อไปโดยการศึกษาหาคุณภาพของการนำไปใช้ของแบบประเมินดัชนีชี้วัดฯ ที่พัฒนามานี้โดยการวิเคราะห์หาค่าความตรงตามโครงสร้างของเครื่องมือที่ได้ โดยศึกษาในกลุ่มที่มีลักษณะสอดคล้องกับตัวแปรทางจิตวิทยาเพื่อหาความตรงจำแนก เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างผลการประเมินความอยู่ดีมีสุขของประชาชนที่เป็นตัวแทนของครอบครัวที่มีปัญหาซับซ้อน กับครอบครัวทั่วไป ด้วยสถิติ Independent t-test และศึกษาผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้เครื่องมือที่ได้นี้ ของผู้ตอบแบบประเมินดัชนีชี้วัดฯ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554. ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2552 จาก http://www.oie.go.th/download develop_mw.doc; 2549.
2. Jongudomkarn D, Camfield L. Exploring the quality of life of people in North Eastern and Southern Thailand. Social Indicators Research. 2006; 78: 489-529,
3. Camfield L. et al. Universal coverage but unequal outcomes? An exploration of factors affecting the use of the health services, and the impact of sustained ill health in Northeast and South Thailand. Bath: WeD Project, Bath University; 2007.

4. ศิริวิภา ศรีปลั่ง. การศึกษาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2548.
5. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. หน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย; 2547.
6. สมชาย ศักดาเวทิสระ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. บทความย่อ; 2544.
7. McGregor JA. Researching wellbeing: From concepts to methodology. In: Gough I, McGregor JA, (eds), "Wellbeing in developing countries: new approaches and research strategies. Cambridge: Cambridge University Press; 2007.
8. บัวพันธ์ พรหมพักพิง และ คณะ. การสังเคราะห์ตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข: การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุข จังหวัดเลย. ขอนแก่น: มูลนิธิเลยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน (สนับสนุนโดยมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ-มสช.); 2549-2550.
9. ดารุณี จงอุดมการณ์. สุขภาพองค์รวม: วิถีวิทยาสู่ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน. มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์. 2549; 23(2): 58-79.
10. ดุษฎี อายุวัฒน์. มาตรฐานคุณภาพชีวิต: ศึกษากรณีประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารประชากรศาสตร์ 2548; 21(1): 48-62.
11. อภิสิทธิ์ อารังวรกุล และคณะ. รายงานวิจัยกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย; 2543.
12. อมรา พงศาพิชญ์ และ คณะ. การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย; 2543.
13. บัวพันธ์ พรหมพักพิง. ความอยู่ดีมีสุข: แนวคิดและประเด็นการศึกษา. มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ 2549; 23(2): 1-6.
14. วิลาวรรณ พันธุ์ฤกษ์. การออกแบบการวัดตัวแปรในการวิจัยทางการแพทย์. ขอนแก่น: คณะพยาบาลศาสตร์; 2544.
15. Cochran WG, Contribution to statistics. New York: Wiley; 1982.
16. Lwanga SK, and Lemeshow S. Sample size determination in health studies: A practical manual. Geneva: World Health Organization; 1991.
17. วรณชนก จันทุม. การวิจัยทางการแพทย์การเลือกตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่าง. ภาควิชาการศึกษาวิจัยและบริหารการพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2545.
18. อุทุมพร จามรمان. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดลักษณะผู้เรียน. กรุงเทพฯ: ฟันนี่พับบลิชซิ่ง; 2532.
19. บุญใจ ศรีสถิตนรากร. ระเบียบวิธีการวิจัยทางการแพทย์ศาสตร์. กรุงเทพฯ: ยูแอนด์ไออินเตอร์มีเดีย; 2547.
20. บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยทางสถิติและประเมินผล. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น; 2540.
21. บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บีแอนด์บีพับลิชซิ่ง; 2542.
22. บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. การวิจัย การวัดและประเมินผล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีอนันท์; 2543.
23. กัลยา วานิชย์บัญชา. สถิติสำหรับงานวิจัย. ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2548.
24. ธีระวุฒิ เอกะกุล. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. อุบลราชธานี: วิทยาการพิมพ์; 2544.
25. นงลักษณ์ วิรัชชัย. ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL): สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2538.
26. พิพัฒน์ ลักษมีจรัสกุล. กระบวนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เจริญดีการพิมพ์; 2546.

27. เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย. หลักการและการใช้สถิติ การวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางการแพทย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2548.
28. เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย & วลัยยา คุโรปรกรณ์พงษ์. เทคนิคการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัยทางการแพทย์. สงขลา: อัสลาสต์เพรส; 2536.
29. เรณู พงษ์เรืองพันธุ์ & ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธุ์. การวิจัยทางการแพทย์. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; 2545.
30. ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการแพทย์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น; 2538.
31. วิจิตร ศรีสุพรรณ. การวิจัยทางการแพทย์: หลักการและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: โครงการตำรา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2545.
32. ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ & พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. การวิเคราะห์ตัวแปรพหุประยุกต์ทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: โรงพิมพ์พระธรรมชนัน; 2549.
33. สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยวซ้าย; 2537.
34. ดารุณี จงอุดมการณ์ และ คณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา; 2551.
35. อภิสิทธิ์ อารังวรกร. (2546). ครอบครัวอบอุ่นคุณก็มีได้. วารสารคำคุณ. 2546, 13(1): 5-8.
36. Milligan, S., Fabian, A., Coope, P., Errington, C. Family Wellbeing Indicators from 1981 - 2001 New Zealand Censuses. Statistics New Zealand, Retrieved March 2; 2009 from www.stas.govt.nz